

Sălăgean, Tudor (Kolozsvár, Erdélyi Néprajzi Múzeum): *Bethlen Gábor, Erdély és a rózsakeresztes mítosz*

Az angol történész Frances Yates kiemelkedő, szakszerű, összefoglaló művében a *The Rosicrucian Enlightenment*, 1972 (megjelent román nyomtatásban *Iluminismul rozicrucian*, București, 1998) olvashatjuk, hogy a rózsakeresztes mozgalom nagy mértékben John Dee hermetikus terveiből merített ihletet. Ezeket a terveket a német területen református közegbe ültették át, ahol egy politikai és katolikusellenes lelki mozgalom lett belőle, amely hitt az emberi lélek erejében. Ezenkívül Frances Yates-nek sikerült tényekkel alátámasztania azokat a kapcsolatokat, amelyek a fent említett mozgalom és azon Habsburg ellenes koalíció között létezett, akik 1619-ben Csehország trónjára V. Frigyes „a téli királyt” ültették. Amit nem ismert fel Frances Yates, hasonlóan a többi nyugati íróhoz, akik nézőpontját szintén befolyásolta a hideg háború, az a kérdés, milyen politikai és katonai szerepe volt Erdély fejedelmének, Bethlen Gábornak (1613-1629) a katolikusellenes koalícióban. Egy egész történetírói irodalom mutatta be, hogy a csehek és az erdélyiek Habsburg ellenes mozgalma összefonódott és 1619-ben Bécs közvetlen katonai fenyegetés alatt volt e két fél egyesített hadserege által. A besztercebányai Diétán felajánlották Bethlennek a magyar koronát, ahogy néhány hónappal korábban a cseh Diéta felajánlotta Frigyesnek a cseh koronát. Erdély visszavonulása a kor csatateréről a fehérhegyi császári győzelem után nem jelentette a protestáns ügy elhagyását, amelyet nagymértékben a rózsakeresztesek befolyásoltak. Erdély ebben az időben gyűjtőterülete volt mindazon tudósoknak, akik tudásvágyának nem szabott gátat a vallás. Ennek a páneurópai rózsakeresztes kapcsolatnak egy lehetséges, de még nem eléggé tisztázott következménye lehetett a gyulafehérvári kollégium megjelenése. Ez az intézmény néhány éven belül Európa egyik leghíresebb tanügyi intézetévé vált a 17. század közepén.